

22è Premi Atrapallibres

Tres, i tres, i tres fan...

Guia de lectura a càrrec d'Agustí Lleyda

Fitxa

Autora: Sherezade Bardají
Il·lustradora: Neus Caamaño
Lloc d'edició: Barcelona
Editorial: Bindi Books
ISBN: 979-13-87594-11-4

Resum

Tres, i tres, i tres fan... és un llibre de contes i és molt més que un llibre de contes. Si sabem com fa la cançó, sabem que diu: «Tres, i tres, i tres fan nou; nou i tres fan dotze; dotze i tretze, vint-i-cinc. Ai, ves qui ho diria.» Queda ben clar, doncs, el subtítol de la coberta: «9 contes d'ai ves qui ho diria, a partir de les rondalles de Joan Amades.» Així, tenim nou contes tradicionals catalans. És molt rellevant la concreció: «a partir», perquè Sherezade Bardají versiona aquests contes. Ho fa amb el màxim de respecte cap a la versió recollida per Joan Amades, n'actualitza el llenguatge i la manera de narrar, però no en canvia ni la trama ni el dramatisme. Les il·lustracions de Neus Caamaño són fidels a la idea de la narradora. El llibre també inclou les versions de les nou rondalles que va recopilar Joan Amades, i encara un pròleg que dona sentit i profunditat a la feina que fa Sherezade Bardají.

Autores

Sherezade Bardají

“Abans que m'ho pregunteu... sí, Sherezade és el meu veritable nom. La idea la va tenir el meu germà, però aquest és el principi d'una altra història. Sempre em va agradar moure'm: a la panxa de la meva mare, a la cadira de l'ambulatori, jugant a fet i amagar, dormint i, sobretot, a la universitat mentre estudiava magisteri musical. Un dia em vaig moure tant que vaig arribar fins a Santiago de Compostel·la. Al cap de tres dies de viure-hi ja feia un curs de narració de contes, i com que continuava sense poder estar quieta, vaig decidir estudiar art dramàtic. Ara em moc entre teatres, escoles, festivals, biblioteques..., i entre moviment i moviment, sempre trobo el moment per ser la narradora de la meva pròpia història.”

Font: La Finestra Lectora

Neus Caamaño

“Després de graduar-me en Belles Arts per la Universitat de Barcelona vaig estudiar a l'escola d'arts i oficis Francesca Bonnemaison, coneguda com a Escola de la Dona (Barcelona), on la il·lustració em va captivar perquè és un llenguatge perfecte a mig camí entre l'expressió artística i la comunicació. Actualment desenvolupo el meu treball en els camps de la il·lustració editorial i publicitària. A més, imparteixo tallers de creativitat i expressió plàstica per a públic infantil i adult.”

Font: La Finestra Lectora

Alguns elements interessants de l'obra

Un recull de contes populars catalans

Tres, i tres, i tres fan... és un recull de contes populars nostrats. Rara avis entre les publicacions actuals, en el pròleg del llibre l'escriptora ens explica que es fa creus que a ella mateixa li costi trobar llibres de contes populars, i és a partir d'aquí que, animada per l'editora de Bindi Books, neix aquest volum. El conte ha estat tradicionalment el gènere literari d'iniciació a la lectura, però actualment als prestatges de les llibreries hi ha poquíssims llibres de contes, ja siguin d'autor o tradicionals, i per aquest motiu aquest és un llibre singular i necessari. Tant de bo enceti una via que ens porti a recuperar la il·lusió per la rondallística en general, i més concretament per la nostra rondallística tradicional.

«De tot això parlava amb la Cristina, l'editora d'aquest llibre, un matí qualsevol. Jo, de mena rondinaire, protestava dient que em costava molt trobar llibres de contes tradicionals en català per a les meves formacions» (p. 9).

Un pròleg necessari i dues versions dels contes

El pròleg que ha escrit la mateixa narradora és un text interessant i necessari. Malgrat ser un text continu, explica tant que hi descobrim fins a cinc parts: explorar les vores, un tret de la seva personalitat; la tasca de formadora de mestres i la defensa del conte tradicional i la tradició oral; la gestació del llibre amb la seva editora; la rondallística de Joan Amades com a punt de partida; i la tria dels contes i la manera de presentar-los.

Sherezade Bardají ens presenta una nova versió de nou contes que va recollir el folklorista Joan Amades en la seva important tasca de recopilació del patrimoni oral del nostre país, tasca que va fer durant la primera meitat del segle xx. Al pròleg del llibre, podem saber que en la recerca del nostre patrimoni el mateix Joan Amades es trobava sovint que una mateixa rondalla tenia versions diferents, ja que provenia de la tradició oral. Així, hem d'entendre que Sherezade Bardají continua la tradició, i que en fer una nova versió dels contes no en traeix l'esperit sinó ben al contrari. Aquest esperit de beure directament de la tradició queda ben palès en la publicació, a la part final del llibre, de la versió que Joan Amades va publicar dels nou contes del llibre.

«L'any 1915 es va adonar que algunes de les cantarelles que ell havia escoltat des que era un infant, altres persones també les sabien, però no de la mateixa manera que ell. La cantarella no era igual, però ahora tampoc era diferent» (p. 9).

Joan Amades

Font: revista *Sàpiens*, 278

© Fons Amades / DGCPAC

La tradició oral: rondallística i molt més

L'eminent tasca de recopilació de la tradició oral que va fer Joan Amades va abraçar tots els aspectes que hi estaven relacionats: rondalles, però també dites, maneres de dir, endevinalles, embarbussaments..., cantarelles i cançons. Sherezade Bardají, com Joan Amades, entén que això és un tot que no es pot deslligar perquè cada una d'aquestes fórmules de la tradició oral estan molt relacionades les unes amb les altres. Així, a cada conte també hi ha, a més d'una fórmula d'inici i de final diferent, una endevinalla, cantarelles o cançons i un lèxic ric en maneres de dir.

Les il·lustracions de Neus Caamaño

Un llibre de contes no seria un llibre de contes complet sense il·lustracions. Cada conte té les seves il·lustracions. N'hi ha una d'inicial que és una porta d'entrada al relat: com una mena d'endevinalla o breu resum que ens acompanya sense explicar massa innecessàriament, ben al contrari, que ens desperta o fa créixer l'interès per la narració. I una altra il·lustració al mig o al final del conte d'un moment destacat de la rondalla. Les il·lustracions tenen un aire que també beu de la tradició, ja sigui per la paleta de colors, per la tria i esquematització dels elements dibuixats, ja sigui perquè la presentació de la il·lustració inicial de cada conte és a dins d'un doble cercle negre.

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

ABANS

Compartir l'experiència personal amb relació als contes populars

D'una manera o altra, tots els infants tenen alguna relació amb els contes en general i més concretament amb els contes populars, ja sigui a través de la família o de l'escola.

Podem fer una recerca personal dels contes que recorden que els explicaven o que els llegien quan eren més petits, i, també, de qui ho feia. També poden demanar, en un segon pas, a aquesta o aquestes persones que els llegien i/o explicaven contes més informació complementària que els reforci la memòria. Podem compartir la informació i els records de manera informal o de manera més organitzada per tal d'establir constants i variables de contes més o menys coneguts. En aquesta dinàmica, també podem diferenciar entre conte popular, versió d'un conte popular i conte d'autor.

- Conte popular:
GRIMM, Jacob i Wilhelm. *La caputxeta vermella*. Il·lustracions de Pau Estrada. Barcelona: La Galera, 1993 (La Galera Popular; 1). ISBN 84-246-1421-6.

- Versió d'un conte popular:
GINESTA, Montse. *La caputxeta vermella*. Il·lustracions de Mercè Galí Sanarau. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2014 (Petits Contes Clàssics; 1). ISBN 978-84-9883-670-7.

- Conte d'autor:
FRISCH, Aaron. *La caputxeta vermella*. Il·lustracions de Roberto Innocenti. Barcelona: Símbol Editors, 2013. ISBN 978-84-15315-13-1.

Eixamplar el concepte de tradició oral

Com a continuació de la posada en comú de la seva experiència personal amb relació als contes populars, podem aprofundir en els altres elements relacionats amb el concepte de tradició oral. Els podem proposar que comparteixin si tenen experiència d'alguna

persona de la família o coneguda o de l'escola que els transmetés la tradició oral, ja fos de ben petits o de més grans, i els cantés cançons o cantarelles, els digués endevinalles o embarbussaments, els digués dites i frases fetes.

També com abans, podem compartir la informació de manera més informal o de manera més sistematitzada. Tot plegat ens pot ajudar a conèixer fins a quin punt poden ser més autònoms o necessiten més acompanyament en la lectura del llibre.

Podem relacionar aquesta activitat amb l'obra:

- *Canta-me'n una! Canta-me'n dues*, de Miqui Giménez, amb textos pedagògics de Vanesa Amat i il·lustracions de Maria Girón, editada el 2025 per Babulinka Books.

Aquest llibre és un recull de cançons populars i tradicionals per a nens i nenes fins als sis anys, i segurament molts infants en podran reconèixer moltes de les propostes. Podeu repassar-les i recordar-les amb el grup i parlar de la importància de la tradició oral i de l'imaginari comú tradicional.

DURANT

Començar amb una lectura en veu alta

La primera recomanació per llegir aquesta obra a l'escola, a casa, a la biblioteca o en qualsevol context en què es faci la lectura compartida de *Tres i tres i tres fan...* amb infants és començar amb una lectura en veu alta. Potser no cal que totes les rondalles es llegeixin en veu alta i es pot deixar espai a fer algunes lectures de manera autònoma i individual per part dels infants, però, si no totes les rondalles es comparteixen amb una lectura en veu alta, almenys amb les primeres es recomana fer-ho així.

L'obra reivindica la importància de la tradició oral i és possible que els infants d'avui dia no estiguin acostumats al format de les rondalles. Per això la lectura en veu alta els pot introduir en la màgia de les històries compartides, com es feia molts anys enrere a la vora del foc.

Com diu Sherezade Bardají al pròleg:

«Els he somiat (els contes) pel plaer de ser llegits en veu alta al menjador de casa un diumenge al vespre; per ser narrats als infants que fan cinquè a l'escola on jo vaig aprendre a llegir; per ser escoltats més de noranta vegades per un menut abans d'anar a dormir. Estan escrits per tornar a la boca» (p. 9).

Donar valor a les il·lustracions

Les il·lustracions de Neus Caamaño podriem dir que són quasi imprescindibles per gaudir d'una bona lectura. Si no en diem res, segurament ja faran el seu servei al lector. Tanmateix, si el ritme de la lectura dels contes el marca l'adult mediador, podem demanar que abans i durant la lectura parlin de les imatges que acompanyen els contes, no només per reforçar la comprensió dels textos, sinó també per sorprendre'ns i admirar la capacitat de síntesi i d'evocació de les il·lustracions.

Decidir quines parts del llibre llegim

Al llibre hi ha: el pròleg, els contes narrats per Sherezade Bardají i les versions dels contes registrades per Joan Amades. Les tres parts són autònomes però es complementen molt bé. Per tant, en funció dels factors que creguem més rellevants hem de decidir d'entrada què proposem als joves a qui fem de mediadors de la lectura. Centrar-nos només en la lectura dels contes en la versió de Sherezade Bardají és una opció. Si pensem que pot ser interessant confrontar les dues versions, la de Sherezade Bardají i la de Joan Amades, podem proposar que primer llegeixin les unes i després les altres, o bé fer-ho conte a conte. I encara, si pensem que pot tenir interès que llegeixin o els llegim el pròleg o part del pròleg, caldrà que decidim quan es fa: abans de començar, durant la lectura dels contes o bé al final.

DESPRÉS

Descobrir la riquesa de la tradició oral que hi ha en els contes

Ja un cop llegits els contes, podem triar-ne un —en aquest cas, no hauria de ser la rondalla encadenada «El cel, a mi, estrelles»— i descobrir els elements interessants que l'enriqueixen: l'endevinalla i la seva resposta (recordem que després dels nou contes hi ha una il·lustració a doble pàgina amb pistes per descobrir la solució), l'encapçalament del conte i el final, la cantarella o cançó (escrita en lletra cursiva). També podem proposar, a partir del model observat, que facin observacions semblants en els altres contes.

Ser transmissors de la tradició oral

Podem donar valor a tota la tasca de recollida i recopilació que s'ha fet en llibres i altres documents sonors i que ens han servit i serveixen perquè el tresor de la tradició oral no es perdi. Però l'element més destacat de la tradició oral és que la manera més genuïna de compartir-la és així, amb l'oralitat. Podem proposar de memoritzar i compartir elements de la tradició oral entre nosaltres o amb altres persones que hi puguin estar interessades. En aquest cas serà interessant descobrir com l'oralitat acompanyada de la mirada que no està subjecta a seguir un document escrit es converteix en una eina comunicadora de molta potència.

Compartir la nostra experiència personal amb relació als nou contes del llibre

D'una manera semblant al que fèiem abans d'iniciar la lectura, podem proposar que comparteixin fins a quin punt els contes que han llegit en aquest llibre els eren coneguts. Pensem que aquest coneixement es pot donar pel conte en si, pel coneixement d'una versió semblant o pel coneixement d'un conte diferent però amb semblances. Compartir aquestes descobertes ens pot servir d'element cohesionador del grup enfront de la diversitat de procedència dels lectors, ja que les diferents tradicions culturals comparteixen un llegat comú més ampli del que pensem o coneixem. Si hem llegit les dues versions del conte també en podem confrontar les diferències i indicar les nostres preferències.

- Exemple de lectura comparada: la rondalla de la Tarongineta i el conte de la Blancaneu. GRIMM, Jacob; GRIMM, Wilhelm. *La Blancaneu*. Il·lustracions de Quentin Gréban; traducció de Teresa Broseta Fandós. Barcelona: Animallibres, 2019. ISBN 978-84-17599256.

Explorar la riquesa de tradició oral de la nostra comunitat

A partir de les converses proposades anteriorment podem saber fins a quin punt a la nostra comunitat hi ha persones destacades en coneixement de la tradició oral: familiars o altres persones que podem convidar a venir a explicar contes, endevinalles, cantarelles... que fàcilment eixamplaran els nostres coneixements.

O semblant al que feien i fan els folkloristes, podem proposar d'enregistrar alguna persona, segurament gran, per compartir algun element de la tradició oral i després posar-ho en comú.

Podem parlar també dels festivals que se celebren al territori de narració oral, com per exemple:

1. Festival Càntut (Cassà de la Selva), que té la particularitat que no és només un festival de narració oral de contes, sinó que està centrat sobretot en la cançó de tradició oral: cançons populars, de transmissió oral, memòria musical i cultura popular.
2. Munt de Mots (Barcelona)
3. Gualba Mots (Montseny)
4. EntreVeus (Catalunya - espais patrimonials)

Preguntes especials

- Quins són els teus tres contes preferits del llibre? Què has tingut en compte per triar aquests tres?
- Si poguessis proposar a Sherezade Bardají que fes un nou llibre de versions de contes populars catalans, preferiries que recollís contes coneguts o contes que no tens ni idea que existeixen?
- Creus que els inicis i/o finals de conte són intercanviables? Si n'haguessis de triar un, amb quin et quedaries?
- Creus que has endevinat la resposta de totes les endevinalles? O penses que, com els contes, les endevinalles també poden tenir versions, és a dir respostes semblants però diferents?
- T'ha agradat o t'agradaria ser transmissor de la tradició oral? Què destacaries de l'experiència?
- Et sabries inventar un conte encadenat? Creus que és més fàcil o més difícil que inventar-te un conte que no sigui encadenat?
- Si observes la coberta del llibre, amb el títol i el subtítol, saps a quina cançó o cantarella fa referència? Coneixes algú que et pugui ajudar a interpretar-ho?

- El disseny de la coberta és una feina molt especialitzada i difícil perquè ha d'aconseguir fer atractiu el llibre. Has pensat si hi ha alguna altra il·lustració que posaries a la coberta en substitució de la que han triat?
- A les guardes hi ha diferents il·lustracions. Podries establir alguna relació entre aquestes il·lustracions i les parts del llibre?

- A la contracoberta del llibre es fa referència a d'on prové la paraula *rondalla*. A l'hora d'explicar contes, creus que és un element important a tenir en compte?